

3.2. Δαπάνες κοινωνικής προστασίας: Συγκριτικά δεδομένα 2008-2021

Βλάσης Μισός

Η περίοδος 2008 έως 2021 χαρακτηρίζεται από συνεχείς, επικαλυπτόμενες κρίσεις με σειρά άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού. Για την αντιμετώπισή τους, η Ευρωπαϊκή Ένωση προέταξε σειρά μέτρων δημοσιονομικής περιστολής, με στόχο τη βελτίωση των σχετικών ρυθμών αύξησης του δημοσίου χρέους. Ως αποτέλεσμα, σε πολλές ελλειμματικές χώρες της ΕΕ, οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας μειώθηκαν αισθητά, περιορίζοντας το επίπεδο του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Ειδικότερα, οι χώρες της νότιας Ευρώπης επλήγησαν περισσότερο από την επιβολή των κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας. Περισσότερο από μια δεκαετία αργότερα, οι συνθήκες διαβίωσης έχουν διαφοροποιηθεί αισθητά.

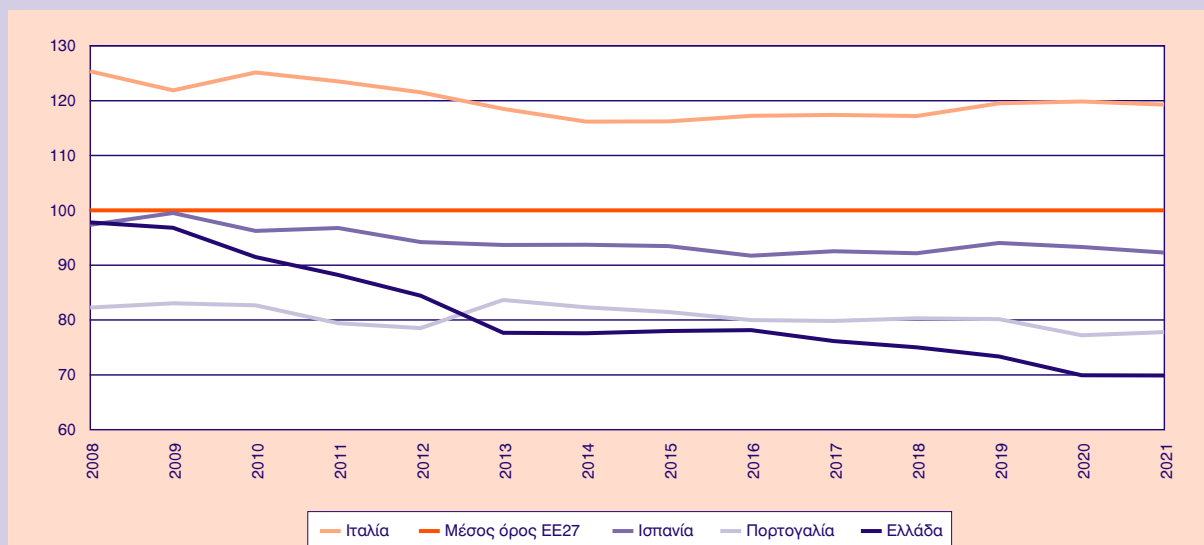
Το Διάγραμμα 3.2.1 απεικονίζει τη διαχρονική πορεία των κατά κεφαλήν δαπανών κοινωνικής προστασίας

ως απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ27. Τα μεγέθη αποτυπώνονται σε όρους κοινής αγοραστικής δύναμης (PPS) και είναι συγκρίσιμα τόσο κατ' έτος (μεταξύ των χωρών), όσο και διαχρονικά. Από το 2008 έως και το 2021, η αξία του συνόλου των κοινωνικών δαπανών στην Ιταλία εκτιμάται κατά είκοσι ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη του αντίστοιχου μέσου όρου. Η μικρή πτώση που καταγράφεται μεταξύ της περιόδου 2010-2015, αντιστρέφεται κατά τα αμέσως επόμενα έτη.

Σταθερή και ήπια απόκλιση καταγράφεται στην αγοραστική δύναμη των δαπανών της Ισπανίας. Ενώ βρίσκεται πολύ κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ27, η τάση που διαμορφώνεται στην Ισπανία φαίνεται ότι εμφανίζει διεύρυνση των αποστάσεων, ένδειξη ότι η αγοραστική δύναμη των δαπανών του κοινωνικού κράτους περιορίζεται. Από την άλλη πλευρά, η Πορτογαλία εμφανίζει σαφώς μειωμένη αξία δαπανών προστασίας, αλλά διατηρεί μια διαχρονική πορεία γύρω στο 80% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Τέλος, η Ελλάδα αποτυπώνει μια εξαιρετικά πτωτική τάση (απόκλιση) της σχετικής αξίας των δαπανών προστασίας. Η επιβολή των μέτρων προσαρμογής φαίνεται ότι ήταν σφοδρότερη στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της νότιας Ευρώπης. Από το 2008, όταν η αξία των κατά κεφαλήν δαπανών κοινωνικής προστασίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2.1

Κατά κεφαλήν δαπάνες κοινωνικής προστασίας σε PPS, ως απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ27 (100)

Πηγή: Eurostat.

κινούνταν πολύ κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η Ελλάδα καταλήγει στο επίπεδο του 70%, δηλαδή αρκετά χαμηλότερα της Πορτογαλίας.

Διατηρώντας τον τρόπο διαχείρισης και παρουσίασης των δεδομένων, το Διάγραμμα 3.2.2 απεικονίζει τις κατά κεφαλήν δαπάνες κοινωνικής προστασίας, διαχωρίζοντας μεταξύ αυτών που αποδίδονται με έλεγχο πόρων των δικαιούχων (means tested) και, όσων αποδίδονται χωρίς έλεγχο πόρων των δικαιούχων (non-means tested). Σε σημαντικό βαθμό, η μετατροπή του κοινωνικού κράτους από «Νοτιο-ευρωπαϊκό» σε μια περισσότερο φιλελεύθερη εκδοχή, περιλαμβάνει την αντικατάσταση του τρόπου παροχής των κοινωνικών μεταβιβάσεων που δίνονταν χωρίς έλεγχο, σε μεταβιβάσεις που παρέχονται μέσω ελέγχου πόρων (π.χ. εισοδηματικά κριτήρια, οικογενειακή κατάσταση κτλ.).

Στο αριστερό τμήμα του Διαγράμματος 3.2.2 απεικονίζεται η σχετική πτώση των δαπανών για τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου. Όπως είναι αναμενόμενο, η σημαντικότερη μείωση καταγράφεται στην Ελλάδα, όπου οι δαπάνες που παρέχονται χωρίς έλεγχο πόρων των δικαιούχων υποβιβάζονται, περίπου, κατά 35 ποσοστιαίες μονάδες (σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ27). Οι εν λόγω δαπάνες αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των συνολικών δαπανών, καθώς περιλαμβάνουν –μεταξύ άλλων– το σύνολο των δαπανών για συντάξεις. Από την άλλη, στην αντίστοιχη κατηγορία, σημαντική πτώση καταγράφεται επίσης και στην Ιτα-

λία, στην οποία όμως, η αξία των κατά κεφαλήν δαπανών παραμένει αισθητά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ27.

Το δεξιό τμήμα του Διαγράμματος 3.2.2 παρουσιάζει την περίπτωση των δαπανών που παρέχονται με έλεγχο πόρων των δικαιούχων. Τα αποτελέσματα είναι αρκετά πιο άνισα. Το σύστημα κοινωνικής προστασίας αρκετών χωρών της ΕΕ27 (π.χ. Δανία, Σουηδία ή Ολλανδία) βασίζεται σε μια εντελώς διαφορετική λογική επιδοματικής πολιτικής, όπου το εισόδημα διαδραματίζει κεντρικό ρόλο. Συνεπώς, η συγκεκριμένη κατηγορία του συνόλου των παροχών εμφανίζει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις. Παρ' όλα αυτά, οι διαχρονικές μεταβολές των μέσων όρων σε χώρες όπως η Ιταλία και η Ελλάδα δείχνουν την κατεύθυνση των μεταρρυθμίσεων, που κινήθηκαν προς μια αλλαγή της φυσιογνωμίας του συστήματος προστασίας.

Πιο συγκεκριμένα, η Ιταλία εμφανίζει σημαντική σχετική αύξηση από 72 σε 109. Από την άλλη, στην περίπτωση της Ελλάδας, η αύξηση από 32 σε 50, παραμένει σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ27. Τέλος, στην Ισπανία και την Πορτογαλία οι μεταβολές των κατά κεφαλήν δαπανών που διενεργούνται μέσω ελέγχου πόρων των δικαιούχων είναι ενδεικτικές της τάσης που υπάρχει σε αυτές τις χώρες, ώστε να διατηρήσουν τον τρόπο απόδοσης των επιδομάτων και τον χαρακτήρα του συστήματος προστασίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2.2

Κατά κεφαλήν δαπάνες κοινωνικής προστασίας σε όρους αγοραστικής δύναμης (PPS). Διάκριση δαπανών με και χωρίς έλεγχο πόρων των δικαιούχων, μέσος όρος 2008-2012 και 2017-2021

